

Dragan ALEKSIĆ, istraživač saradnik
Institut za noviju istoriju Srbije
Beograd

RUSKI STUDENTI-EMIGRANTI NA BEOGRADSKOM UNIVERZITETU IZMEĐU DVA SVETSKA RATA

Apstrakt

Vlada Kraljevine SHC učinila je veliki napor i uložila znatna materijalna sredstva da život ruskih izbeglica, koje je prihvatila, učini snošljivim. Naročito veliku pažnju posvetila je izdržavanju i školovanju ruske dece i studenata, što je za jugoslovenske vladajuće krugove imalo, osim prosvetnog i humanog, i politički značaj.

Dolazak Boljševičke partije na vlast u Rusiji, oktobra 1917. godine, izazvao je masovan egzodus protivnika sovjetskog režima. Pojedinci i grupe, pripadnici svih društvenih slojeva, koji nisu želeli da prihvate vlast Sovjeta, ili su za nove vlastodršce bili nepoželjni, morali su da obnavljanje starog poretka u Rusiji pričekaju van svoje domovine. Zbog brojnosti, političkog značaja, socijalne i intelektualne strukture, ruska emigracija je predstavljala jedan od najznačajnijih političkih, kulturnih i socijalnih fenomena međuratnog razdoblja.¹ Stav međunarodne javnosti prema njoj, naročito velikih sila, lavirao je između humanih pobuda i političkih kalkulacija pojedinih država i političkih stranaka.

Regulisanje pravnog statusa ruskih izbeglica trajalo je deceniju i po, jer se za njihov položaj nije mogao naći presedan u međunarodnom pravu i istoriji. Iako SSSR nije dobio međunarodno priznanje do 1924. godine, nijednoj ruskoj emigrantskoj vladi nije bio priznat legitimitet da zastupa interese Rusije pred međunarodnom javnošću. Francuska je, na osnovu ugovora koji je potpisala sa generalom Vrangalom 1920. godine, pod svoje pokroviteljstvo uzela sve vojne i civilne izbeglice iz Rusije. Administrativni centar ruske emigracije nalazio se u Ženevi, gde je pri Ligi naroda za visokog komesara tza izbeglička pitanja bio imenovan norveški polarni istraživač Fritjof Nansen.² O pitanjima ruskih izbeglica brinuo se od 1924. godine Nansenov komitet, pri Ligi naroda. Prva međunarodna konvencija o izbeglicama doneta je 12. maja 1926. godine u Ženevi. Međutim, ovaj sporazum nije imao obavezujući karakter i zavisio je isključivo od odluka lokalnih vlada.³

Antiboljševički stav najvećeg dela emigracije činio je od nje politički faktor velikog međunarodnog značaja, s obzirom da je u planovima gotovo jedinstvene antikomunističke Evrope ruska emigracija bila zastupnik politike i interesa "nacionalne Rusije", nasuprot Sovjetskom Savezu koji je preko Kominterne zastupao

interese proletarijata i zagovarao svetsku revoluciju. Kada su velike sile 1924. godine priznale Sovjetski Savez, prvobitna politička uloga emigracije izgubila je značaj. Prisutnost u sredinama koje su je prihvatile ruska emigracija i počela da iskazuje, zahvaljujući brojnim intelektualcima, naučnicima i umetnicima u svojim redovima, - različitim vodivima duhovnog stvaralaštva u svim oblastima nauke i kulture.

Kraljevina SHS je, proporcionalno svojoj veličini i ekonomskoj snazi, primila veliki broj izbeglica. Prvi begunci iz Rusije pristigli su u našu zemlju već u proleće 1919. godine, posle povlačenja francuskih trupa iz Odese. U narednoj godini, kada su Britanci i Francuzi, koji su vojno intervenisali u Rusiji, uporedo sa povlačenjem svojih jedinica evakuisali razbijene delove ruskih kontrarevolucionarnih armija i brojne izbegličke grupe koje su se nalazile pod njihovom zaštitom, u Kraljevinu SHS pristiglo je još nekoliko talasa izbeglica.⁴ Najbrojnija izbeglička grupa, koja je u našu zemlju stigla u proleće 1921. godine, pripadala je armiji generala Vrangela.⁵

Za jugoslovensko društvo, koje je zbog velikih gubitaka u prvom svetskom ratu vapilo za školovanim kadrom, naučni, prosvetni, stručni i kulturni značaj ruske emigracije, s obzirom da je u svojim redovima imala veliki broj ljudi sa fakultetskim obrazovanjem, bio je znatan.⁶ Prema podacima Statističkog odeljenja Državne komisije za ruske izbeglice u Beogradu, početkom dvadesetih godina 13% ruske emigracije u Kraljevini SHS bilo je sa visokim obrazovanjem, 62% sa srednjim i samo 3% nepismenih, dok su ostali imali niže ili domaće obrazovanje.⁷

Za veći deo izbeglica Kraljevina SHS bila je samo usputna stanica za druge, bogatije zemlje Evrope i Amerike, sa višim životnim standardom i većim ekonomskim i kulturnim mogućnostima. Od oko 70.000 izbeglica iz Rusije, koliko je prošlo kroz našu zemlju od početka doseljavanja, do kraja dvadesetih godina ostalo je 28.000 - 30.000, a pred rat 1939. godine - manje od 25.000.⁸ Ipak, ruska dijaspora u Jugoslaviji između dva svetska rata bila je četvrta po veličini u Evropi - posle Nemačke, Francuske i Poljske.⁹ Manji deo izbeglica primio je državljanstvo Kraljevine SHS dok su ostali dobili azil, Nansenov pasoš i sva prava koja pripadaju izbeglicama.¹⁰

Dolazak ruskih izbeglica u Kraljevinu SHS probudio je snažno rusofilsko osećanje u narodu, naročito u Srbiji i Crnoj Gori, gde su istorijske, duhovne i kulturne veze sa Rusijom bile duboko ukorenjene. Dinastija, vlada i pojedini društveni krugovi, koji su prihvatanje i pomaganje ruskih izbeglica shvatili kao "vraćanje duga Rusiji" zbog pomoći pružene u ratu, trudili su se da izbeglicama stvore što bolje uslove za život. Jedan od najvećih problema za vladu predstavljalo je materijalno zbrinjavanje izbeglica. Jer, samo manji deo prispelih Rusa mogao se sopstvenim radom da obezbedi sebi egzistenciju. Posao u svojoj struci uspeali su da nađu jedino oni sa visokom školskom spremom. Veliki broj profesora primljen je na univerzitetu, ruski koreografi postavili su osnove baleta u Beogradu, a glumci su doprineli obnavljanju Narodnog pozorišta. Lekari, inžen-

jeri, agronomi, veterinarci i drugi stručnjaci našli su posao u privatnoj ili državnoj službi. Deo izbeglica nije mogao da nađe posao u svojoj struci, već je morao da radi kao nevalifikovana radna snaga, uglavnom fizičke poslove, a najveći deo, koji nije mogao da se izdržava ličnim radom, primao je pomoć od države.

U celom međuratnom periodu Kraljevina Jugoslavija je materijalno pomagala izbeglice. Za posredovanje između emigracije i državnih ustanova u Beogradu je marta 1920. godine osnovano Rusko društvo uzajamne pomoći, sa ciljem "da nađe rada i sredstava što većem broju ruskih izbeglica". Uskoro posle toga jula iste godine obrazovana je Državna komisija za ruske izbeglice u Kraljevini SHS, koja je raspodeljivala državnu pomoć prosvetnim i socijalnim ustanovama i organizovala škole i internate za rusku decu.¹¹ Značajnu ulogu u pomaganju ruskih izbeglica imale su i dve humanitarne organizacije - Ruski crveni krst, koji je već 1919. godine počeo da pomaže naročito siročad i starije osobe, i Zemgor, koji je u našoj zemlji osnovan 1924. godine, a kao kulturno-prosvetna, društveno-politička i izdavačka organizacija ruske emigracije imao je znatno širi delokrug rada.¹² Sve je to doprinelo da se materijalni položaj izbeglica popravi, tako da je Kraljevina Jugoslavije, krajem dvadesetih godina, spadala u red zemalja u kojima su uslovi za život i rad ruske emigracije bili najpovoljniji.¹³

Tokom međuratnog perioda ruska emigracija u Jugoslaviji imala je dobre uslove da razvija svoj javni i kulturni život. U Beogradu, gde je bila najveća koncentracija emigracije, osnovan je veliki broj emigrantskih udruženja - kulturnih, staleških, studentskih..., zbog čega su savremenici govorili da ima više ruskih udruženja nego samih Rusa. To je omogućilo da ruska emigracija u našoj zemlji živi "ruskim životom", da neguje svoju nauku, umetnost, književnost, da održava nacionalnu duhovnu tradiciju i da svoju decu, odvojenu od domovine i izloženu denacionalizaciji, vaspitava u ruskom duhu.¹⁴

Među ruskim izbeglicama bio je veliki broj dece čijem je daljem školovanju posvećena posebna pažnja. Od svih zemalja, koje su prihvaćile izbeglice, Kraljevina Jugoslavije je pokazala najviše razumevanja za izdržavanje i školovanje izbeličke dece. Od 5.317 dece, koliko je početkom dvadesetih godina bilo u našoj zemlji, 28% su bila ratna siročad, čije je materijalno izdržavanje najvećim delom preuzela država. Za izdržavanje dečijih domova i internata po polovinu sredstava izdvajali su vlada i Zemgor, a školovanje ruske dece u potpunosti je finansirala država. Iz budžeta za kulturno-prosvetnu delatnost vlada je 1921. godine za ruske škole mesečno izdvajala 500.000 dinara, 1922. - 1.595.000, 1923. - 2.504.000, 1924. - 2.904.000 dinara.¹⁵

Početkom dvadesetih godina u našoj zemlji je radilo osam ruskih srednjih i deset osnovnih škola. Nastavu u njima držali su ruski nastavnici, na maternjem jeziku i uz pomoć ruskih udžbenika.¹⁶ Pri Državnoj komisiji za ruske izbeglice osnovan je Školski ruski savet koji je - uz pomoć Ministarstva prosvete, koje je u Savetu imalo svog predstavnika, - radio na osnivanju ruskih škola. Samostalno ili uz pomoć državnih ustanova radilo je i nekoliko udruženja ruskih pedagoga.¹⁷

Vezujući povratak u domovinu za obaranje sovjetskog režima, ruska emigracija je svoje izgnanstvo smatrala privremenim. Nosioci duhovne obnove "vaspostavljene Rusije" ideolozi emigracije videli su u mladoj inteligenciji, koju je trebalo iškolovati van Rusije. Za takvu istorijsku ulogu, kako su neki ruski intelektualci-savremenici pisali, emigracija je morala da se organizuje "radi samoodržanja, da sačuva osobenosti ruskog duha i ruske kulture".¹⁸ Na kongresima, koje su u Pragu novembra 1921. godine istovremeno održali ruski studenti i naučnici u emigraciji, razmatrano je i vaspitavanje dece i omladine. Verujući u povratak u Rusiju, učesnici kongresa su se založili za stvaranje uslova "za naučni rad stare i mlade generacije", sa ciljem "da zajedno mladi i stari kulturni radnici budu pripremljeni za Rusiju u budućnosti".¹⁹

Za jugoslovenske vladajuće krugove školovanje ruske omladine imalo je, osim prosvetnog i humanog, i politički značaj. Ruska emigracija je u ogromnoj većini zauzimala neprijateljski stav prema Sovjetskom Savezu, sa kojim je Kraljevina Jugoslavije uspostavila diplomatske odnose tek pred drugi svetski rat. I dok je za rusku emigraciju omladina školovana van Rusije bila "poslanstvo, kulturni odred Rusije u inostranstvu", u jugoslovenskim vladajućih krugovima se smatralo da će ruska omladina, školovana u Jugoslaviji, biti spona za održavanje političkih veza sa Rusijom, nakon obaranja sovjetske vlasti.²⁰

U Jugoslaviji ruska emigracija nije imala posebne visokoškolske ustanove kakve je imala u drugim zemljama,²¹ ali su naši univerziteti širom otvorili vrata ruskim studentima. Pravo upisa na fakultete imali su ruski svršeni srednjoškolci, studenti koji su prekinuli studiranje u Rusiji i pitomci kadetskih korpusa. Usled blagih kriterijuma za prijem na univerzitete u Kraljevini SHS, upisan je veliki broj ruskih studenata. Jedan broj mladih Rusa je tu mogućnost zloupotrebio, upisivao se na fakultete samo da bi time stekao studentske povlastice - stipendije, pravo na stanovanje u studentskim domovima, karte za besplatna putovanja, jeftinu ishranu u studentskim menzama... Zbog slabe kontrole, na fakultete su se upisivali i bivši studenti, koji su davno prekinuli studije na nekom od univerziteta u Rusiji, ili oni koji su davno završili srednju školu, ali nikada nisu studirali. Među njima je bilo i onih čiji je boravak u Beogradu zbog političkog delovanja ili kriminalne prošlosti bio nepoželjan. Upisom na Univerzitet oni su sticali pravo dobijanja dozvole za stanovanje, što je u Upravi grada Beograda izazivalo nedogovanje. Ministarstvo unutrašnjih poslova je aprila 1922. godine moralo čak da interveniše kod rektora Beogradskog univerziteta da pooštri kontrolu upisa ruskih studenata na fakultete.²² Rektor je uvažio primedbe Ministarstva, pa je na sednici od 24. maja Veće univerziteta donelo odluku da se u narednoj školskoj godini pojača kontrola prilikom upisa ruskih studenata na Univerzitet.²³ Na ove mere reagovala je Državna komisija za ruske izbeglice, uputivši oktobra 1922. godine pismo Ministarskom savetu sa molbom da se reši pitanje prijema ruskih izbeglica na Univerzitet. Prema detaljanom izveštaju Komisije, ruski studenti u Kraljevini SHS mogli su se podeliti u nekoliko kategorija. Prvu kategoriju činili su oni studenti koji su uredno završili školu u našoj zemlji; drugu - studenti koji su već bili upisani na nekom univerzitetu u Rusiji, a studiranje nastavili na Beogradskom univerzitetu; treću - studenti koji su došli u Kraljevinu SHS da

završe studije, ne tražeći nikakvu materijalnu pomoć; i četvrtu - izbeglice iz Rusije, koje je primila vlada za radove u nadležnosti Ministarstva saobraćaja i građevina i za graničnu stražu.²⁴ Zbog nepodobnosti, većina Rusa je ubrzo otpuštena iz državne službe, a problem njihovog izdržavanja nije odmah rešen. Oko hiljadu mladih ruskih izbeglica iskoristilo je mogućnost da se upiše na fakultete. Međutim, iako su uživali sva studentska prava, oni su samo formalno bili studenti. Posedovali su indekse, ali nisu odlazili na predavanja, nisu overavali semestre, niti polagali ispite.

Komisija je smatrala da prve tri grupe studenata nisu sporne i predložila je vladi da se njima studiranje ne ograničava, jer, kako je istakla: "Državnoj komisiji čast je skrenuti pažnju na veliku kulturnu i političku važnost ovog pitanja kao i na hitnu potrebu da se ono što pre reši, a naročito pitanja o prvih trima kategorijama, tj. o onim studentima koji imaju uredna svedočanstva i koji hoće i imaju pravo da se školuju".²⁵ Apel Državne komisije za ruske izbeglice razmatran je na sednici vlade, održanoj samo tri dana kasnije, na kojoj je odlučeno da se Ministarstvu prosvete preporuči da usvoji mišljenje Komisije.²⁶

U celom međuratnom periodu broj ruskih studenata u našoj zemlji bio je veliki. Na tri univerziteta i na fakultetima u Subotici i Skoplju školske 1923/1924. godine, bilo je upisano 11.223 studenata, od kojih 1.767 iz Rusije. Najviše ruskih studenata studiralo je na Beogradskom univerzitetu. Prema izveštajima dekana, na šest fakulteta Beogradskog univerziteta školske 1921/22. godine predavanja je uredno pohađalo i imalo overen semestar 768 ruskih studenata, a 1924/25. godine - 849, dok je upisanih studenata poreklom, iz Rusije, bilo znatno više.²⁷

Broj ruskih studenata u Jugoslaviji 1928-1939. godine *)

God.	U Jugos.	Beograd	Zagreb	Ljub.	Skop.	Subot.	ukupno st.	u Beogradu	%
1928	1320	1029	232	40	3	16	-	-	
1929	1409	1100(71%)	244	37	6	22	6299	17	
1930	1263	1019(80%)	183	36	8	17	6880	16	
1932	1086	907(83%)	133	25	14	7	7777	14	
1933	832	689(82%)	105	24	9	5	7197	11,5	
1934	702	520(86%)	62	15	9	7	7808	9	
1935	607	521(85%)	57	12	6	12	7708	7,5	
1936	512	432(84%)	55	11	4	10	7187	7	
1937	520	456(87,5%)	36	10	6	12	7131	7	
1938	510	451(88,4%)	33	11	5	10	7786	5,8	
1939	530	482(90,9%)	39	10	1	12	9016	5,3	

*) Napomena: Podaci o broju ruskih studenata preduzeti su iz Statističkog godišnjaka Kraljevine Jugoslavije 1928-1939. godine. U koloni 3 dat je procenat ruskih studenata na Beogradskom univerzitetu u odnosu na njihov ukupan broj u Jugoslaviji, a u koloni 9 -procenat ruskih studenata na Beogradskom univerzitetu u odnosu na ukupan broj studenata u Beogradu. Popis stranih studenata u Jugoslaviji, objavljen u Statističkom godišnjaku, urađen je po mestu rođenja studenata, po maternjem jeziku i po državljanstvu. Podaci o broju ruskih studenata, dobijeni po ovim kriterijumima, bitno se razlikuju. Broj studenata koji su se izjašnjavali kao ruski državljani bio je znatno manji od onih koji su rođeni u Rusiji ili čiji je maternji jezik bio ruski. Ovo se može objasniti činjenicom da je deo studenata sebe smatrao apatridima i prihvatao status izbeglica. Kako je jedan broj studenata rođen u emigraciji, ni podaci o broju studenata na osnovu mesta rođenja ne održavaju pravo stanje. Rezultati popisa na osnovu maternjeg jezika najbliži su faktičkom stanju, a približni su i rezultatima popisa na osnovu mesta rođenja.

Najveći deo ruskih studenata bio je upisan na Tehničkom fakultetu, u proseku, u celom međuratnom periodu - 41,7% od ukupnog broja, na Filozofskom fakultetu - 18,2%, na Pravnom - 10,8%, na Poljoprivrednom - 10,7% i na Medicinskom - 10,1%. Najmanje ruskih studenata studiralo je na Umetničkoj akademiji.²⁸ Ruske školske ustanove dobro su pripremale svoje učenike, tako da su na fakultetima bili među najboljim studentima. Naročito dobre rezultate pokazali su u znanju iz matematike, fizike, hemije i stranih jezika. Na Beogradskom univerzitetu je od 1919. do 1936. godine diplomiralo 638 ruskih studenata. Zbog jezičkih barijera najslabije rezultate pokazali su studenti Pravnog fakulteta, na kome je za 17 godina diplomiralo samo 1/8 upisanih studenata. Najuspešniji su bili studenti Poljoprivredno-šumarskog, Medicinskog i Tehničkog fakulteta.²⁹

Aktivnost ruskih studenata bila je pretežno usmerena ka ostvarivanju kulturno-nacionalnih i ekonomskih interesa. Najvećim delom se odvijala preko stručnih udruženja ruskih studenata na fakultetima Udruženja ruskih studenata na Beogradskom univerzitetu, - centralne, reprezentativne organizacije ruske studentske omladine u Beogradu. Kroz ovu organizaciju trebalo je da se ostvaruje, kako je istaknuto u njenom programu, "ujedinjenje ruskih studenata u Beogradu radi zaštite njihovih kulturnih, nacionalnih, akademskih, pravnih i materijalnih interesa".³⁰ Politička delatnost studenata-emigranata na Univerzitetu formalno nije bila dozvoljena. Ruski studenti su politički delovali uključujući se u brojne organizacije ruske emigracije. Antikomunistički stav najvećeg dela ruske emigracije, pa i studenata, praktično je označavao njihovu političku poziciju.³¹

I kulturno-nacionalnu delatnost ruski studenti su ostvarivali u saradnju sa brojnim organizacijama ruske emigracije. Savez ruskih studenata na Beogradskom univerzitetu, kako se od 1927. godine zvalo udruženje ruskih studenata, organizovao je 1931. godine u Beogradu, zajedno sa Ruskim naučnim institutom u Kraljevini Jugoslaviji, a u okviru manifestacije "Dani ruske kulture", obeležavanje "uspomene ruskog cara Aleksandra II i pisca F.M.Dostojevskog",

povodom pedesetogodišnjice njihove smrti.³² I povodom stogodišnjice smrti A.S.Puškina, 1937. godine, ruski studenti su učestvovali u brojnim manifestacijama obeležavanja jubileja. U prostorijama Univerziteta priređivane su izložbe ruskih umetnika i održavana predavanja i književne večeri, koje su držali ruski profesori, književnici i naučnici. Na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu, gde je studirao veliki broj ruskih studenata, 1922. godine je osnovano Studentsko pozorišno društvo SARTO. U sastavu Zemgora, pak, delovao je studentski klub "Progres", malobrojno ali napredno udruženje ruskih studenata.³³

Za svoju osnovnu delatnost - učenje i polaganje ispita, ruski studenti su pri svojim fakultetskim udruženjima osnivali stručne biblioteke. Studenti Tehničkog fakulteta uspeali su da do 1932. godine prikupe oko 2.000 stručnih knjiga na nekoliko svetskih jezika; studenti Poljoprivredno-šumarskog fakulteta - 1.600, a studenti Filozofskog fakulteta - 800.³⁴

Materijalno izdržavanje predstavljalo je jedan od najvećih problema studenata-izbeglica. Većina studenata nije imala mogućnosti da živi od sopstvenih sredstava, pa je od Državne komisije za ruske izbeglice dobijala stalnu novčanu pomoć u iznosu od 400 dinara mesečno, koja je u slučaju neispunjavanja školskih obaveza ukidana.³⁵ Siromašnim studentima, Državna komisija je izdavala uverenja da nemaju nikakve prihode, na osnovu kojih su dobijali stipendije, pravo na stanovanje u studentskim domovima, oslobođani su plaćanja taksi za upis semestra i sticali su druge ekonomske olakšice.³⁶

Za popravljavanje sopstvenog materijalno položaja, ruski studenti su, pri svom Udruženju, osnovali potporni Fond u koji su, pored sredstava dobijanih od dobrovoljnih priloga i donatorstva bogatijih građana, ulazili i prihodi sa izložbi, koncerata i igranki, pripređivanih radi prikupljanja pomoći za ruske izbeglice. Tretirane kao humanitarne, ove priredbe i manifestacije su bile oslobođene taksi i sav prihod je išao u dobrotvorne svrhe.³⁷ Od Sveruskog zemaljskog saveza i Kreditne zadruge ruskih činovnika i privrednika Udruženje ruskih studenata je dobijalo kredite od kojih su siromašnim studentima isplaćivane beskamratne pozajmice od 100 do 200 dinara, sa rokom vraćanja od 1 do 2 meseca.³⁸ Najneophodnije stvari, uglavnom odeću i obuću, siromašni studenti su mogli da dobiju i na kredit, od firmi sa kojima je Udruženje zaključivalo posebne ugovore.

Jedan od vidova pomaganja najsiromašnijih studenata bilo je deljenje besplatnih ručkova i davanje novčane pomoći njihovim roditeljima. Za lečenje studenata u prostorijama Udruženja su otvorene ambulanta i zubarska ordinacija. Lekari, ruske izbeglice, besplatno su pregledali, pa čak i posećivali bolesne studente po domovima i privatnim kućama.³⁹

Za neposrednu pomoć studentima, u Beogradu je 1937. godine osnovano i jedno građansko udruženje - Društvo za pomaganje ruskoj univerzitetskoj omladini, sa ciljem da "ukazuje pomoć najsiromašnijim ruskim studentima koji ne primaju nikakvu materijalnu pomoć". Društvo je davalo besplatne ručkove, nabavljalo školski pribor i udžbenike, plaćalo troškove upisa na Univerzitet, ukazivalo medicinsku pomoć, snabdevalo studente odećom, obućom i ogevrom,

a naročito brinulo o internatima u Beogradu i Zemunu, u kojima su bili smešteni siromašni ruski studenti i studentkinje. Društvo je u godini osnivanja imalo 120 štićenika.⁴⁰

Izbeglicama, koje su uživale zaštitu Društva naroda, bila su garantovana sva prava osim političkih. Dozvoljeno im je da osnivaju svoje organizacije, ali se nisu mogli aktivno uključivati u politički život zemlje u koju su imigrirali. Do kraja dvadesetih godina, univerzitetske vlasti u Kraljevini Jugoslaviji nisu dozvoljavale da se na Univerzitetu stvaraju udruženja stranih studenata koja bi imala politički karakter. Rektor Beogradskog univerziteta odbio je, 1926. godine, da odobri osnivanje Ruskog studentskog demokratskog kluba, sa obrazloženjem da se "Na osnovu člana 99. Opšte uredbe univerziteta, ne može... dozvoliti nikakvo političko udruživanje" (stranih studenata - prim D.A.).⁴¹ Mada je u statutu naglašeno da Klub neće imati politički karakter, neke njegove odredbe su prilikom odobravanja tumačene kao političke. Ova ocena se posebno odnosila na one odredbe kojima je izražavana težnja da "pojedini studenti putem zajedničkog rada dođu do saznanja potrebnih inteligentnim ljudima koji će se založiti da služe na blago svoga naroda i svoje otadžbine a u pravcu slobode i demokratije", zatim na odredbe o razvijanju kod omladine "dužnosti prema narodu i otadžbini" i podržavanju vere "u veliku budućnost demokratske Rusije".⁴²

Pravni status ruskih izbeglica promenio se kada je u Ženevi 28. oktobra 1933. godine doneta Konvencija o pravnom položaju ruskih i jermenskih izbeglica. Za razliku od Statuta iz 1926. godine, Konvencija je bila obavezujuća za sve zemlje koje su je potpisale, a izjednačavala je Ruse i Jermene sa lokalnim stanovništvom. Ovim sporazumom ukinuto je progonstvo izbeglica iz zemalja koje su ih prihvatile, osim u slučajevima prestupa protiv nacionalne bezbednosti ili narušavanja društvenog poretka.⁴³

Zaštićena međunarodnim pravnim aktima, emigracija je mogla da politički slobodnije deluje. Može se uočiti da je, od sredine tridesetih godina, bila prisutna tendencija, naročito kod mladih ruskih emigranata, da svojim organizacijama daju politički karakter. U Jugoslaviji je, ujedinjavanjem pojedinih ruskih emigrantskih organizacija iz cele zemlje, osnovan Nacionalni savez novog naraštaja, sa centrom u Beogradu i predstavništvima u nizu gradova. Savez je imao 3.500 članova, uglavnom mladih intelektualaca - lekara, docenta univerziteta, mladih "belih" oficira i studenata. Cilj Saveza je bio da "zajedno sa narodima Rusije počne borbu protiv komunizma", a za sprovođenje svog programa, organizovao je tečajeve, predavanja i poluvojne vežbe.⁴⁴

Istovremeno, u Beogradu je postojala i ruska sekcija Međunarodne lige antantne za borbu protiv Treće internacionale, čija se centrala nalazila u Ženevi, a koja je, isto tako radila na širenju antikomunističkih ideja. Obe organizacije su finansirane isključivo iz sopstvenih sredstava, bez pomoći iz fondova za zbrinjavanje izbeglica.⁴⁵

U ove antikomunističke organizacije bio je učlanjen veliki broj studenata. Ali, kako njihova delatnost nije bila u suprotnosti sa zvaničnom državnom politikom, organi vlasti Kraljevine Jugoslavije ih nisu ometali.

U statutima ruskih studentskih udruženja, koja su tridesetih godina odobravana u Rektoratu Beogradskog univerziteta, provlače se odredbe koje ističu da ove emigrantske organizacije ne priznaju "vlast Sovjeta" i da njihovi članovi ne mogu biti "lica okrivljena zbog učestvovanja u organizacijama koje su se borile protiv nacionalne Rusije".⁴⁶

Okupljeni oko svojih udruženja na Univerzitetu, studenti-emigranti su svoja politička istupanja uglavnom prilagođavali politici zemlje čije su gostoprinstvo uživali. Zbog potpore koju su dobijali od vlade Kraljevine Jugoslavije i mogućnosti da je izgube, ukoliko istupe protiv nje, ruski studenti su se u međuratnom periodu držali po strani od levo orijentisane struje u studentskom pokretu, na koju su, osobito u godinama pred drugi svetski rat, veliki uticaj imali komunisti. Nije zabeleženo organizovano ili masovno učešće studenata - emigranata u akcijama ovog pokreta, koji su ponajviše bile uperene protiv vladine politike. Bez angažovanja ruskih studenata vodene su i sve akcije beogradskih studenata vezane za rešavanje opštih problema - za mesto vosokoškolskih ustanova u društvu, za autonomiju Univerziteta, za slobodu naučne misli na fakultetima, prava studenata, karakter i sadržaj nastave, pa čak i borba za studentske ekonomske interese.

NAPOMENE

1. Iseljavanje pojedinaca i manjih grupa iz Rusije otpočelo je odmah posle februarske revolucije 1917. godine. Masovno iseljavanje počelo je posle oktobarskih događaja iste godine i trajalo je do sredine 1921. kada je u Rusiji završen građanski rat. Do 1923. godine iseljavanje je bilo manjeg obima, a nakon tog vremena samo pojedinačno. O brojnosti ruske emigracije u svetu između dva svetska rata u literaturi ne postoji saglasnost. Prema podacima Lige naroda, iz Rusije je do 1926. godine izbeglo 1.160.000 ljudi. Kod pojedinih istoričara taj broj se kreće od 850.000 do 2.500.000. N.Fedorov, *Ruska emigracija 1919-1939*, Zagreb 1959, str. 5; P.E.Kovalevski, *Zagranična Rusija*, Pariz, 1971, str. 30-35; O. Đurić, *Ruska literarna Srbija 1920-1941*, Beograd 1990, str. 19; M. Jovanović, *Ruski arhiv i fašizam, Istorija 20. veka*, 1-2, 1989, str. 173.
2. P.E. Kovalevski, n.d., str. 16-17.
3. Isto, str. 18.

4. N.Fedorov, n.d., str. 2-3; M. Jovanović, n.d., str. 273; A. Jelačić, Ruska emigracija u Jugoslaviji, "Nova Evropa", br. 3, 1930, str. 241.
5. Južna, dobrovoljačka armija generala P.N. Vrangela evakuisana je sa Krima u Carigrad od 31. oktobra do 3. novembra 1920. godine. Već u proleće te godine šef vojne misije Kraljevine SHS u Južnoj Rusiji obavestio je svoje ministarstvo da "general Vrangel moli kraljevsku vladu da otvori naše granice za ruske izbeglice..." Od 120.000 ljudi, koliko je evakuisano sa Krima, u našu zemlju stiglo je, prema istim podacima, 19.100 izbeglica. Arhiv Jugoslavije (u daljem tekstu: AJ), F. Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP), 13-224-800; Almanah Kraljevine SHS 1921-1922. (u daljem tekstu: Almanah), str. 234-239; N. Fedorov, n.d., str. 4.
6. U ratovima 1912-1918. godine Srbija je od 3.000 svojih visokoškolaca izgubila 1.700. O Đujić, n.d., str. 30.
7. Kod pojedinih savremenika naglašavana je "kvalifikaciona i intelektualna struktura ruske emigracije u Jugoslaviji". Pisano je da u ruskoj emigraciji "preovlađuje inteligent", i to element radne inteligencije", kao i da je u Kraljevini SHS došlo "ono najbolje što rusko društvo ima". A. Makljecov, Ruska emigracija, "Nova Evropa", knj. 6, 1922, str. 239. Međutim, najobrazovaniji deo ruske emigracije zaobišao je našu zemlju i utočište našao u velikim evropskim kulturnim centrima - Parizu, Berlinu i Pragu. Prema jednoj anketi Državne komisije za ruske izbeglice, iz aprila 1921. godine, pre pristizanja grupe generala Vrangela u našu zemlju u Kraljevini SJS bilo je 276 inženjera, 9 arhitekata, 137 lekara, 19 veterinara, 33 zubara, 18 farmaceuta, 89 predavača na visokim školama, 1991 nastavnik, 101 slikar i vajar, 422 muzičara i 176 umetnika. O. Đurić, n.d., str. 210; I. Lukšić, Ruska emigracija u Jugoslaviji između dva svetska rata, Književna smotra, br. 65-66, 1987, str. 57-66; P.E.Kovalevski, n.d., str. 46.
8. Sve cifre o broju ruskih izbeglica u Jugoslaviji između dva svetska rata su aproksimativne. Precizna evidencija o izbeglicama nikada nije vođena, a stalna doseljavanja i odseljavanja otežavala su posao statističarima. O. Đurić navodi da je kroz Jugoslaviju prošao 73.431 emigrant iz Rusije (n.d., str. 20); A. Jelačić je 1930. godine pisao da u Jugoslaviji živi blizu 28.000 izbeglica (n.d., str. 242.) i prema podacima P.E. Kovalevskog, u Jugoslaviji je 1929-30. godine živelo 29.500 ruskih izbeglica (n.d., str. 46), a prema pisanju briselskog

lista "Časavoi", od 5. juna 1939. godine, u Jugoslaviji je u to vreme živelo manje od 25.000 ruskih izbeglica. (Preuzeto od O. Đurića, n.d., str. 20).

9. U Francuskoj je 1924. godine bilo 200.000 ruskih emigranata, u Nemačkoj 120-150.000 i u Poljskoj 100-120.000. Deca emigracije, Prag, 1925, str. 247.
10. Na zauzimanje F. Nansena, visokog komesara za pitanje izbeglica pri Ligi naroda, 5. jula 1922. godine usvojena je Konvencija o izbeglicama. Za lica koja su iz političkih razloga bila primorana da napuste zemlju uveden je tzv. Nansenov pasoš, putna isprava koju su dobile ruske izbeglice. Kraljevina SHS nije zvanično prihvatila Konvenciju, ali se pridržavala njenih odredbi: nije se obavezivala na prijem izbeglica, ali je onima koje je prihvatila priznavala prava iz Konvencije. Kako u gotovo celom međuratnom periodu u Kraljevini Jugoslaviji nije bilo opštih propisa o izbeglicama, briga o istarskim izbeglicama bila je u nadležnosti Ministarstva socijalne politike i narodnog zdravlja, a o ruskim izbeglicama u nadležnosti Ministarstva inostranih poslova. Kada je 16. septembra 1939. godine osnovana centralna uprava za izbeglice, Državna komisija za ruske izbeglice i dalje je ostala u nadležnosti Ministarstva inostranih poslova. Arhiv SANU, F.A. Belića, 13 384/3, 2484, 2534; Almanah, str. 238; A.A. Salonski, Demografija ruske emigracije u Beogradu, Beograd, 1935, str. 43.
11. Državna komisija za ruske izbeglice u Kraljevini SHS sastojala se od šest članova - tri Srbina i tri Rusa. Prvi njeni članovi bili su: L.L. Ivanović, akademik A.I. Belić i S.R. Kukić, i M.V. Čelnakov, S.N. Paleolog i profesor V.D. Pletnev. Arhiv SANU, F.A. Belića, 14 386/3; Almanah..., str. 238; P.E. Kovalevski, n.d., str. 46.
12. Zemgor (Savez odbornika oblasnih i gradskih samouprava) osnovan je u Rusiji, jula 1915. godine, sa zadatkom da snabdeva armiju na frontu, a ukinut januara 1918, jer se izjasnio protiv oktobarske revolucije. Delatnost je potom preneo u emigraciju, ali sa znatno izmenjenim ciljem delovanja. Beogradski Zemgor je osnovan 1924. godine, po dolasku F.J. Mahina u Beograd. Naročito je bio aktivan do sredine tridesetih godina i to u zapošljavanju izbeglica, otvaranju biblioteka i škola, u izdavačkoj i kulturno-umetničkoj delatnosti. Zastupao je izbeglice na sudovima i bio član svetodavnog tela Lige naroda. Na poslednjoj strani njegovog časopisa Ruski arhiv u svakom je broju objavljivao zadatak Organizacije:

- "Zamgor ima svrhu da pruži pomoć ruskim emigrantima radi održavanja njihovog kulturno-moralnog nivoa i njegova dizanja, da štiti njihov pravni interes i poboljšava uslove njihovog materijalnog života". O Đurić, n.d., str. 29-33; Ruski arhiv, br. 1, 1927.
13. Russian Life, novembar 1921, str. 138-140 i u jubilarnom broju Ruskog arhiva uredništvo je veoma pohvalno pisalo o uslovima života ruske emigracije u Jugoslaviji: "U bratskoj Jugoslaviji naš je položaj bio izuzetno povoljan Mi živimo u jednom narodu koji je od vankada gajio i gaji i danas neizmernu ljubav prema Rusiji, i koji veoma saoseća njenoj sudbini, iskreno se raduje njenim uspesima i nesrećan je u njenim nesrećama Za njega izgubiti veru u Rusiju znači izgubiti veru u slovenstvo, postati usamljeno ostrvo u moru tuđih naroda i rasa". Pet godina Ruskog arhiva, Ruski arhiv, br. 26-27, 1934, str. 5.
 14. Između dva svetska rata ruska emigracija je u našoj zemlji izdavala preko 150 listova i časopisa. Emigranti su osnovali i mnoštvo staleških udruženja svih struka. U Beogradu je već 1920. godine osnovana Ruska narodna biblioteka, koja je kasnije otvorila filijale u Kragujevcu, Subotici i Bitolju i raspolagala sa 12.000 knjiga. Pored toga, u Beogradu, je radio i Savez ruskih književnika sa pet književnih kružoka. "Zemgor" je 1926. godine osnovao posebnu naučnu usanocu - Institut za izučavanje Rusije i Jugoslavije, a sredinom 1928, na inicijativu Ruskog kulturnog odbora, osnovao je i Izdavačku komisiju - kao izdavačno preduzeće, koje je pretežno štampalo dela ruskih emigranata, koji nisu mogli da nadu izdavača. O. Đurić, n.d., str. 185-189; Naše ruske izbeglice, Nova Evropa, br. 8, 1922, str. 234; A. Jelačić, n.d., isto, br. 3, 1930, str. 242; K. Kuskova, Sudbina ruske emigracije, isto, str. 237.
 15. P.E. Kovalevski, n.d., str. 46.
 16. U ruskim školama u Jugoslaviji radilo je više od 200 ruskih učitelja, nastavnika i profesora. O. Đurić, n.d., str. 26-27.
 17. Arhiv SANU, F. A. Belića, 14 286/2, 446; Almanah..., str. 238: Pod patronatom Ministarstva prosvete 1927. godine obrazovano je Rusko pedagoško društvo u Kraljevini SHS, koje je imalo za cilj "ujedinjenje i međusobno moralno i materijalno pomaganje pedagoških radnika ruskog porekla koji stanuju u Kraljevini SHS". Pravila Ruskog pedagoškog društva, Beograd 1927, str. 3-4. Ostale organizacije pedagoga bile su: Savez ruskih pedagoga u Kraljevini SHS i

- Društvo nastavnika ruskih školskih ustanova na teritoriji Kraljevine SHS. O. Đurić, n.d., str. 27.
18. U Parizu se 1939. godine pojavila knjiga "Šta da radi ruska emigracija" u kojoj su kao primarni zadaci emigracije navedeni: "samoorganizovanje radi samoodržanja i sprovođenje unutrašnje kulturne akcije - obrazovanje škola, vaspitavanje omladine, uspostavljanje kulturnih ustanova - da bi se izvršio duhovni preporod po povratku u Rusiju". Preuzeto iz: Nova knjiga o zadacima ruske emigracije, Nova Evropa, br. 3, 1930, str. 285.
 19. Russian Life, novembar 1921, str. 138-140; M. Medarić-Kovačević, Ruska književnost u dijaspori 1918-1940, "Književna smotra", br. 65-66, str. 20; A. Jelačić, n.d., str. 242-3. Govoreći o zadacima ruske emigracije, uvodničar ruskog emigrantskog lista "Ruski glas" je pisao: "Mi verujemo da će buduća Rusija biti sagrađena živim silama iz Rusije iz inostranstva, ujedinjenim silama svih onih koji su shvatili šta se dogodilo, radom ne samo inteligencije već svega ruskog naroda..." "Ruski glas", br. 1, Zagreb, 1. avgust 1924, str. 1.
 20. Protiveći se zatvaranju pojedinih ruskih škola, načelnik Uprave grada Beograda je u pismu upućenom Ministarstvu prosvete 22. marta 1935. godine pisao: "...ona ruska omladina koja bi bila vaspitavana u ruskom duhu na jugoslovenskoj teritoriji uvek bi gajila u svojim srcima zahvalnost prema svojoj dugoj otadžbini i bila bi onaj most preko koga bi Jugoslavija u buduću održavala vezu i prijateljstvo s preporodenom nacionalnom Rusijom". AJ, F. Ministarstvo prosvete, Poverljiva arhiva, 66-16-42.
 21. Samostalni ruski pravni fakulteti postojali su u Pragu i Habrinu, u Kini, a u Parizu je postojao Ruski licej. A. Makljecov, n.d., str. 239.
 22. U pismu ministra unutrašnjih poslova, upućenom rektoru Beogradskog univerziteta 11. aprila 1922. godine, rečeno je: "Veliki broj ruskih izbeglica, da bi došli do stipendije, do dozvole za stanovanje, do dačkog lista koji se naročito respektuje, upisuju se na Beogradski univerzitet i, pošto se upišu kao redovni studenti onda dolaze u Ministarstvo ili Upravu grada da traže dozvolu za stanovanje. Upisuju se na Univerzitet i ljudi i žene koji su odavno svšili školu jer, pored stipendije koju uživaju, dobijaju studentsku kartu kojom putuju, uživaju sve prerogative studentske, rade sve drugo samo da ne pohađaju školu. U poslednje vreme broj ovih studenata je veliki i svaki dan se povećava". Među ruskim

studentima ima i "sumnjivih tipova koji su nezgodni da žive u Beogradu". Arhiv Srbije (AS), Univerzitet u Beogradu (UB), F. III 86/1922.

23. U odgovoru Ministarstvu unutrašnjih poslova rektor je precizirao da većina studenata redovno dolazi na fakultete i polaže ispite, a potom dodao: "...neki, međutim, vrlo neredovno dolaze u školu, ali, među njima ima takvih koji bi dolazili na časove kad bi im život bio obezbeđen. zbog sirotinje mnogi od tih Rusa studenata prinuđeni su da rade najgrublje poslove kao obični nadničari, vuku zemlju, kamen i dr... na naš Univerzitet primaju se samo oni Rusi koji su bilo neposredno došli iz kog univerziteta bilo nedavno bili u kom univerzitetu a nikako oni koji su davno svršili školu. Ta je praksa, istina, ranije postojala, ali sam je ja prekinuo..." Na istoj sednici Univerzitetske uprave (24. maja 1922.) odlučeno je da se ubuduće na Univerzitet ne primaju ruske izbeglice pre no što dobiju dozvolu za stanovanje u Beogradu. Isto.
24. Kako u leto 1921. godine trećina jugoslovenske granice bila obezbeđena graničnim trupama, Ministarstvo vojske i mornarice je bilo prinuđeno da od vlade zatraži da se, zbog slabog odziva ljudi, za graničnu stražu primi izvestan broj "vrangelovaca". Početkom jula, vlada je odobrila prijem 81 oficira i 3.500 vojnika Rusa u graničnu truppu. Isto; M. Bjelajac, Vojska Kraljevine SHS 1919-1921, Beograd, 1988, str. 75.
25. AS, UB, F III 86/1922.
26. "Ministarstvu prosvete s obzirom na gore navedene razloge i s obzirom na dalji politički značaj primanja što većeg broja ruskih studenata na naš univerzitet, Kabinetu predsednika je čast dostaviti Ministarstvu prosvete svoje mišljenje: "Kabinet misli i preporučuje Ministarstvu prosvete da bi mišljenje Državne komisije trebalo usvojiti. Ako Ministarstvo prosvete smatra da ne može samo da donese odluku po ovome, to se Ministarstvo moli da ovo važno i hitno pitanje iznese pred Ministarski savet". Isto.
27. Školske 1921/22. godine bilo je upisano studenata poreklom iz Rusije: na Poljoprivrednom fakultetu - 92 studenta, na Pravnom - 67, na Tehničkom - 139, Filozofskom - 384, Bogoslovskom - 51 i Medicinskom - 33. Statističkim podacima bili su obuhvaćeni samo studenti koji su imali overen semestar. Statistički godišnjak Kraljevine Jugoslavije 1929-1937; AS, UB F. III 84/1922; M. Damjanović, Napredni studentski pokret na Beogradskom univerzitetu, knj. I, Beograd, 1966, str. 61-3.

28. Statistički godišnjak Kraljevine Jugoslavije 1929-1940.

29. Na zahtev Ministarstva prosvete, rektor Beogradskog univerziteta je 6. aprila 1936. godine podneo izveštaj o broju stranih studenata na Univerzitetu. Na Filozofskom fakultetu tada je bilo upisano 77 ruskih studenata; na Pravnom je od 1919. do 1936. godine bilo upisano 468, od kojih je studije završilo 58. Na Medicinskom fakultetu studiralo je još 128 Rusa, a 114 je već bilo diplomiralo. Na Tehničkom fakultetu je u tom periodu diplomiralo 345, a studiralo još 230 ruskih studenata. Na Bogoslovskom fakultetu studiralo je još 17 Rusa, a na Poljoprivredno-šumarskom - 194, dok je 121 već diplomiralo. Od 96 diploma podeljenih na ovom fakultetu između 1925. i 1932. godine 58 su dobili Rusi. AJ, F. Napredni studentski pokret, 758; O. Đurić, n.d., str. 26.
30. Centralno reprezentativno udruženje, koje je interese svojih članova zastupalo na Univerzitetu, u državnim i društvenim ustanovama i Državnoj komisiji za ruske izbeglice, ruski studenti su obrazovali 1921. godine. Od 1922. do 1925. godine na svim fakultetima su obrazovana stručna udruženja ruskih studenata: Udruženje studenata Rusa medicinara, Udruženje studenata Rusa tehničara, Udruženje studenata Rusa bogoslova, Udruženje studenata Rusa matematičara, Udruženje studenata Rusa istorijsko-filoloških grupa Filozofskog fakulteta i Udruženje ruskih agronoma, veterinarskih lekara i šumara. AS, UB, F. IV 120/1921. i F. IV 171/1925; rektorat Univerziteta (videti pod "Udruženja"); Više o tome: D. Aleksić, Udruženja stranih studenata na Beogradskom univerzitetu, Ideje i pokreti na Beogradskom univerzitetu od osnivanja do danas, tom I, Beograd, 1989, str. 288.
31. Za rusku emigraciju u Kraljevini SHS A. Maktjecov je 1922. godine napisao: "Emigracija ističe sve nijanse političkih ubeđenja počevši od reakcionarnih i konzervativnih a svršavajući s radikalno demokratiskim i socijalističkim". A. Maktjecov, n.d., str. 243. A. Jelačić je 1930. godine isticao: "Ruska emigracija u Jugoslaviji veoma velikim delom orijentisana je desničarski, čak možda i u pravcu ekstrapodne desnice; centrumaški elementi nisu mnogobrojni, dok je levica sasvim neznatna". A. Jelačić, n.d., str. 243. Većina listova i časopisa koji su u našoj zemlji izlazili između dva svetska rata naglašavali su u svojim su nazivima "nacionalnu" i "demokratsku" Rusiju. Popis ruskih periodičnih izdanja videti kod: O. Đurić, n.d., str. 257-264.

32. Početkom tridesetih godina ruski studenti su, zajedno sa ostalim udruženjima ruske emigracije, jedanput godišnje organizovali manifestacije Dani ruske kulture u Beogradu. Godišnji izveštaj Saveza ruskih studenata na Beogradskom univerzitetu, AS, UB, F. VIII 29/1932.
33. Isto, O. Đurić, n.d., str. 33.
34. Arhiv SANU, F. A. Belića, 14 386/III 5 434.
35. AS, UB, F. VIII 29/1932.
36. Isto, F. VI 90/1932.
37. Isto, F. VIII 29/1932.
38. Isto.
39. Isto, F. IX 6/1933.
40. AJ, F. Uprava dvora Kraljevine Jugoslavije, Kancelarija kraljice, 74-133-193.
41. AS, UB, F. IV 130/1926.
42. U Nacrtu pravila Ruskog studentskog demokratskog kluba, podnetom na odobrenje rektorü, ove su odredbe označene kao neprihvatljive. Isto.
43. P.E.Kovalevski, n.d., str. 18-19.
44. Arhiv SANU, F. A.Belića, 14 386/III 2 446 i 2 495.
45. Isto, 14 386/III 2 602.
46. AS, UB F. XI 52/1934.

SUMMARY

Russian Immigrant Students at Belgrade University between the two Wars

The take over of the Bolshevik Party in Russia in October 1919. caused the largest exodus in 20th century. The Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes proportionate to its size and economic strenght, recieved a great number of refugees. Owing to its numerousness, social and intellectual structure, The Russian immigrants left trace in science and culture wherever they were accepted.

The "white immigrants" were warmly welcomed in those parts of the Kingdom in which historic, spiritual and cultural ties with Russia had been deeply rooted. The Yugoslav establishment paid great attention to education of the Russian children and youth. There were ten primary and eight secondary schools in the Kingdom in the 1920s. There was not a separate University for Russian

students but Yugoslav Universities opened their gates widely to those who wanted to study. For the Yugoslav ruling circles education of the Russian youth had political significance apart from the humane. It was thought that the Russian youth would keep cultural and political connections with Russia after overthrowing the Soviet Government.

Members of the "Union of the Russian Students at Belgrade University" organized financial support as well as cultural and national activities and were helped by numerous Russian immigrants and the Yugoslav Government itself. The Russian immigrants were not allowed any political activities until the mid thirties. After that time the anti communist activities joined by a great number of students were noted and tacitly agreed upon by the ruling circles of the Kingdom as it was not in discordance with the official state policy.